

Framtidens näringsliv i Stockholmsregionen

Kortversion av slutrapport | Stockholm Business Region 2021

Framtidens näringsliv i Stockholmsregionen

Framtagen av Sweco 2021

Beställare: Stockholm Business Region

Foto: Framsida (Unsplash Oscar Nord), sid 6 (Crelle fotograf Norrköping), sid 8 (Unsplash Filip Zrnzevic), sid 9 (Visit Stockholm), sid 12 (Unsplash Jakub Matyas), sid 14 (Unsplash Oscar Nord), sid 17 (Unsplash) sid 23 (Visit Stockholm) sid 26 (Unsplash Victor Garcia), sid 29 (Unsplash Marcin Jozwiak), sid 32 (Unsplash Jace & Afsoon), sid 33 (Unsplash Isabella Juskova), sid 34 (Unsplash Brandy Willett), sid 35 (Unsplash Rolands Varsbergs)

Du läser en kortversion av en framtidsstudie som Sweco tagit fram på uppdrag av Stockholm Business Region. Analysen beskriver hur näringslivet kommer att förändras under 2020-talet med utblick mot 2030. Utgångspunkten är fyra megatrender – klimatförändringar, globalisering, urbanisering och digitalisering – och deras omstöpanande kraft. Analysen innehåller även en fördjupning av sju regionala nyckelbranschers tillväxtutsikter samt en beskrivning av hur fyra europeiska storstadsregioner hanterat coronakrisen ur ett näringslivsperspektiv. Rapporten avslutas med ett antal övergripande slutsatser i scenarieform. Analysen berör samtliga 56 medlemskommuner i Stockholm Business Alliance (SBA) och då inget annat anges avses i rapporten hela geografin, med de 56 kommunerna. Analysen baseras på historisk bransch- och arbetsmarknadsdata, 2019 års långtidsutredning, demografiska prognoser, en omfattande granskning av forskning och utredningar samt en intervjustudie. En fullständig version av rapporten finns att läsa på Stockholm Business Regions hemsida.

Sweco vill rikta ett stort tack till alla er som bidragit med tid och kunskap till analysen:

Sakkunniga megatrender: Pontus Braunerhjelm (KTH), Rickard Eriksson (Umeå universitet), Anna Felländer (AI Sustainability Center), Mattias Goldmann (Sweco), Jan Gulliksen (Digitaliseringsrådet/KTH), Dan Hill (Vinnova), Bettina Kashefi (Svenskt Näringsliv), Mats Kinnwall (Teknikföretagen), Monica von Schmalensee (White/ Boverket), Daniella Waldvogel (Stockholms Handelskammare), Annika Wallenskog (SKR), Hans Westlund (KTH).

Branschexperter: Kristin Andersson (Byggföretagen Stockholm), Göran Arkler (Transportindustriförbundet), Johan Brantmark (Förbifart Stockholm), Isabella de Feudis och Sten Tärnbro (Swedish Private Equity & Venture Capital Association), Mats Hedenström (Svensk Handel), Magnus Hessbo (Visit Stockholm), Thomas Jakobsson (Visita) Anders Josephson (Transportföretagen) Sabina Joyau (Vårdföretagarna), Åsa Löfgren (Klimatpolitiska rådet), Christina Ramm Ericson (IT-och telekomföretagen) Magnus Vesterlund (Insurance Sweden).

Investeringsexperter på investeringsfrämjande organ i Europa: Lionel Grotto (Choose Paris Region), Eric Menges (FrankfurtRheinMain), Hilde van der Meer (Amsterdam in Business), Anette Steenberg (Copenhagen Capacity)

Investeringsexperter på Invest Stockholm: Jenny Berthling (IKT, fintech och automation), James Butler (expansion och logistik), Ylva Hultman (life science), Tora Holm (datacenter och besöksnäring), Janey Mehks (miljöteknik), Negar Sabaghzadeh (etableringar), Karin Strassburg (handel och tillgänglighet)

SBA:s styrgrupp: Göran Arnell (Gävle kommun), Göran Dahlén (Örebro kommun) Joachim Danielsson och Charlotte Skott (Uppsala kommun), Louise Felldin (Linköpings kommun), Katarina Kämpe (Täby kommun), Pontus Lindblom (Norrköpings kommun), Tommy Malm (Eskilstuna kommun) Birgitta Pettersson och Mathias Forsberg (Sigtuna kommun), Richard Sundbom (Södertälje kommun), Magnus Thulin och Katarina Bexar (Stockholms stad), Kristina Tidestav Rockberger (Solna stad), Helene Öhrling (Västerås stad)

Innehåll

Hur påverkas näringslivet av megatrenderna?	s.05
Ett förändrat klimat	
Globalisering	
Urbanisering	
Digitalisering	
Sju regionala nyckelbranscher 2020-2030	s.20
Bygg och anläggning	
Besöksnäringen	
Handel	
Tillverkningsindustri	
Life Science	
Information och kommunikationsteknologi	
Logistik och transport	
Krishantering i fyra europeiska storstäder	s.31
Paris	
Amsterdam	
Frankfurt	
Köpenhamn	
Slutsatser	s.36

**Hur påverkas
näringslivet av
megatrenderna?**

Ett förändrat klimat

Höjda hållbarhetsambitioner bland konsumenter och på policynivån ökar omställningstrycket i näringslivet. Stockholmsregionen ska vara utan klimatpåverkan senast 2045 vilket påverkar den regionala efterfrågan, samtidigt som klimatmål nationellt och på viktiga exportmarknader driver omställningen i exportorienterade branscher. Stockholm gynnas av ett starkt internationellt varumärke inom hållbarhet och en mogen regional testmarknad som stimulerar innovation.

Omställningen av transport- och energisystem, förändrade konsumtionsmönster samt framväxten av mer hållbara produktionskedjor skapar nya jobb i bygg- och anläggning, tillverkning och den kunskapsintensiva tjänsektorn. Samtidigt kan omställningen slå hårt mot enskilda företag och delbranscher och den globala konkurrensen på marknaden för elfordon ökar.

Samhällets omställning driver tillväxt

Klimatförändringarna slår hårt mot ekosystemtjänster globalt, men Stockholmsregionen har en låg direkt sårbarhet. Det innebär inte att man är opåverkad. Förändrade temperaturer och nederbörd medför risker för skogsindustrin och växtsäsongen i Mälardalen blir längre men regionens låga självförsörjningsgrad inom livsmedel är en riskfaktor om den globala livsmedelsproduktionen rubbas. Regionens besöksnäring gynnas av en längre sommarsäsong och ett mer attraktivt klimat relativt konkurrerande destinationer. Men en hållbarhetstrend som ger mer lokala resmönster missgynnar regionen som destination med sitt geografiska läge i Europas utkant.

Den indirekta sårbarheten, genom påverkan på viktiga export- och importmarknader, är betydligt större än klimatförändringarnas direkta påverkan på regionen. Men det är inte främst klimatförändringarna i sig utan klimatomställningen som påverkar regionens näringsliv under 2020-talet. Stora vinnare under 2020-talet är de branscher som gör klimatomställningen möjlig – särskilt bygg och anläggning, energi, tillverkningsindustri och vissa kunskapsintensiva tjänster som stödjer bygg, energi och industri i omställningen. Skogsföretagen samt pappers- och massabranschen – basnäringar i Dalarna och Gävleborg – gynnas av ökad efterfrågan på förnybara skogsprodukter i mode och bygg.

Investeringar, offentliga målsättningar och styrmedel förändrar spelreglerna

Samtidigt ändrar kapitalet riktning – världens största fondförvaltare Blackrock investerar sedan 2020 enbart i hållbara företag och EiB slutar från 2021 att ge lån till fossilberoende energiprojekt. Omställningstrycket från politiken ökar – koldioxidutsläppen minskade inte i tillräcklig takt under slutet av 2010-talet. Klimatpolitiska rådet uppmanar regeringen att höja ambitionerna för att nå de klimatpolitiska målen. Klimatpolitiska rådet rekommenderar bland annat snabbare elektrifiering, ny vägtrafikbeskattning, statliga utvecklingsmedel till fossilfria och konkurrenskraftiga industriprocesser samt incitament för att implementera och skala upp koldioxidavskiljning och lagring. Sådana reformer och satsningar skulle radikalt ändra spelreglerna för Stockholmsregionens näringsliv.

På något kortare sikt ger regeringens klimatpolitiska handlingsplan från 2019 en fingervisning om förändringar i prioriteringar och styrmedel:

- Riksgälden har under 2020 börjat utfärda statliga gröna obligationer
- Ändrade regler för de allmänna pensionsfonderna för att placeringar i fossil energi ska minska
- Uppdrag till Miljömålsberedningen att bereda frågan om mål för konsumtionsbaserade utsläpp
- Upphandlingsmyndigheten ges i uppdrag att lämna förslag på åtgärder kopplat till offentlig upphandling som kan bidra till att nå klimatmålen
- Miljömålsberedningen ges i uppdrag att ta fram mål för flygets klimatpåverkan och analysera möjligheterna för mål även för sjöfartens klimatpåverkan.

Men osäkerheterna kring de statliga styrmedlen är betydande och skapar osäkerheter i näringslivet. Allt vänder inte heller, och vänder inte samtidigt. Oljeproduktionen återhämtar sig efter coronakrisen med en fortsatt stark tillväxt i efterfrågan under första halvan av 2020-talet med en avtagande tillväxt under andra halvan av decenniet. Peak förväntas nås först 2029.

De offentliga beställarna och policymakarna blir också viktiga för att driva omställningen – Region Stockholm ska vara klimatneutral 2045 och Stockholms stad klimatpositiv 2040. Den offentliga upphandlingen, som inte har nyttjats fullt ut för att driva omställningen under 2010-talet, får alltmer av en nyckelroll. De regionala konsumenterna har redan ett gott rykte som mogna och innovationsvänliga, men nu ökar trycket på inköparna att driva innovation. Det gäller även på viktiga exportmarknader – Köpenhamn ska vara koldioxidneutralt 2025 och hela Norge ska nå dit 2030. Ribban för legitimitet i klimatfrågorna höjs och näringslivets hållbarhetsarbete accelererar som ett resultat av höjda förväntningar – 2010 formulerades mål om utsläppsminskningar, 2020 handlade målen om klimatneutrala värdekedjor och branscher tog fram färdplaner för fossilfri konkurrenskraft. Ambitionerna kan möjligen inte skruvas upp mycket mer – även om målhorisonterna kan tidigareläggas – men under 2020-talet börjar man leverera. Agenda 2030 blir vägledande och det ekologiska och sociala hållbarhetsperspektivet kopplas ihop alltmer.

Miljöteknik och elektrifiering ger tillväxtmöjligheter

Under 2020-talet ökar värdet i att kunna erbjuda leverans och drift av systemlösningar inom miljöteknik. Bara i tillväxtekonomier uppskattas värdet på marknaden för miljöteknik fram till 2030 vara 13 gånger större än Sveriges årliga BNP. Sverige rankas högt när det gäller innovation inom miljöteknik, har ett starkt varumärke på många marknader och ett innovationstryck som tvingar svenska företag att ligga före globala konkurrenter. När det gäller vissa systemlösningar – som fjärrvärme – ligger Sverige särskilt långt före den globala efterfrågan och svenska företag kan demonstrera sina lösningar i svenska miljöer för utländska kunder. De största svagheterna är förmågan till kommersialisering av FoU-investeringar och att attrahera direktinvesteringar från marknader utanför EU och USA.

Elektrifieringen accelererar och stöper om regionen under 2020-talet. Elektrifieringsstrategi och elektrifieringskommission vägleder arbetet och 2021 kommer slutbetänkande om ett förbud mot nya bensin- och dieseldrivna bilar från 2030. 3000 km elväg planeras längs det statliga vägnätet. Elektrifieringen av regionen skapar tillväxt i de nya och gamla företag som utvecklar, säljer, bygger och installerar lösningar för elektrifiering som laddstolpar och elvägar. Naturligtvis påverkas även fordonsindustrin, men här är de globala marknaderna viktigare. Det är den växande globala efterfrågan som får störst betydelse för regionens näringsliv.

Redan 2025 står eldrivna fordon för 30 procent av den globala nybilsförsäljningen, med 10 miljoner fordon om året – en siffra som når 28 miljoner år 2030. Kina leder utvecklingen och är den i särklass viktigaste marknaden under hela 2020-talet, även om Europa hämtar igen försprånget under andra halvan av decenniet. Marknaden för elbussar växer snabbt, och här är Kina ännu mer dominerande. Lastbilssegmentet växer långsammare, och används främst för inomregionala transporter och sista milen. Därmed ökar omställningstrycket på fordonsindustrin, som dessutom möts av helt nya konkurrenter från länder som Kina. Ett hot är att Mälardalens fordonskluster laggar efter Västsverige inom produktivitet och specialiseringsgrad.

Elnätets kapacitet är en flaskhals för omställning i Sverige och globalt. Befolkningsökning, digitalisering och elektrifiering driver växande behov under 2020-talet. Energiföretagen varnar för att stamnätet redan 2022 riskerar att sakna förmåga att leverera den effekt i Stockholmsregionen som krävs vid kritiska tidpunkter på dygnet. Elbolagen tvingas redan idag neka nya, stora anslutningar till elnätet.

”Stora vinnare under 2020-talet är de branscher som gör klimatomställningen möjlig – särskilt bygg och anläggning, energi, tillverkningsindustri och vissa kunskapsintensiva tjänster som stödjer bygg, energi och industri i omställningen. Skogsföretagen samt pappers- och massabranschen – basnäringar i Dalarna och Gävleborg – gynnas av ökad efterfrågan på förnybara skogsprodukter i mode och bygg.”

Globalisering

Globaliseringen har ökat den gränsöverskridande handeln med varor, tjänster, kapital, arbetskraft, information och teknologi. Historiskt har den drivits av handelsliberaliseringar, sjunkande transportkostnader och tekniska framsteg. Men ökad protektionism efter 2008 och coronakrisen har lett till en avtagande ekonomisk integration globalt. Stockholmsregionens näringsliv har trots det goda förutsättningar att stärka sin konkurrenskraft under 2020-talet. Det kräver dock goda flygförbindelser, arbetskraftsinvandring och en fungerande inre marknad, tillgängliga och överkomliga bostäder till nyinflyttade och marknadsföring av regionen.

Globaliseringen fortsätter att stanna av

Hyperglobaliseringen 1989 - 2007 innebar en global handel som växte snabbare än BNP – tack vare IT-revolutionen, färre handelshinder i Kina, Indien, Centraleuropa och före detta Sovjetunionen, ett EU som utvidgas och integreras och ett liberalt och frihandelsvänligt klimat i viktiga ekonomier. Tiden efter finanskrisen har karakteriserats av det som ibland kallas slowbalisation – med avstannande tillväxt i världshandeln, fler handelshinder än liberaliseringsreformer och ett mer protektionistiskt USA med handelshinder som svar från EU och Kina. Globaliseringen ser inte ut att tillta under 2020.-talet. Det är däremot osäkert om coronakrisens negativa effekter på världshandeln blir övergående eller ytterligare stannar av globaliseringen, genom att öka osäkerheter kring resiliensen i globala värdekedjor. Tonläget kring handel sänks något men det blir inga stora liberaliseringar – Bidenadministrationen tonar ned såväl Trumpadministrationens högljudda globaliseringskritik som förväntningar på liberaliseringar av USA:s handelspolitik under mandatperioden 2021-2025.

Utrikeshandeln är avgörande för Stockholmsregionen och viktigast för regionens företag är integrationen på EU:s inre marknad. Handelsavtalet mellan EU och Storbritannien minskar risken att Brexit ska leda till ytterligare försämrade förutsättningar för utrikeshandel med regionens åttonde största exportmarknad, Storbritannien. Det gynnar särskilt IKT och life science som har stor exponering mot den brittiska marknaden, men Brexit har redan drabbat regionens export till landet som minskade med 40 procent mellan 2015 och 2018. Brexit blir dock inte början på en period med fler utträden och samtliga 27 kvarvarande medlemsstater är kvar i unionen 2030.

Direktinvesteringarna minskade under 2017 - 2019 i Stockholm (och övriga Norden), en trend som förstärks ytterligare efter coronakrisen. De bakomliggande faktorerna är inte helt klarlagda, men ökad tjänsteorientering i ekonomin ger företag en mer lokal orientering vilket minskar investeringsbehoven samtidigt som tillväxten över en konjunkturcykel i EU15 har minskat efter finanskrisen.

Multipolär värld ändrar spelreglerna för exporten

En multipolär värld ändrar spelreglerna för exporten under 2020-talet. Den rika världens (OECD-länderna) andel av världsexporten föll från 76 till under 60 procent mellan 1990 och 2020, och fortsätter att minska under 2020-talet.

Världsbanken och Internationella valutafonden (IMF) inflytande över världshandel och ekonomiskt samarbete minskar och världshandeln dikteras nu i allt större utsträckning på olika håll – främst i USA, EU och ett Kinadominerat Östasien. Länderna förlitar sig på egna ekonomiska institutioner och mindre på Världsbanken och IMF – som dock fortsätter att utöva inflytande över världshandeln.

EU:s inre marknad förblir destination för majoriteten av Stockholmsföretagens export men tillväxtmarknader blir allt viktigare. Kina är Sveriges åttonde största handelspartner, och trots coronakrisen ökade exporten till Kina med 6 procent under 2020. En hög befolkningstillväxt i länder i Afrika söder om Sahara med en snabbt växande medelklass i länder som Etiopien och Nigeria ger nya exportmöjligheter. Afrikanska länder är dock omvittnat svåra exportmarknader och coronakrisen har bidragit till en ökning av extrem fattigdom och politisk instabilitet på kontinenten. En lång historia av biståndsarbete i länder som Zambia och Etiopien har gett Sverige ett gott rykte, vilket gynnar svenska företag i affärer söder om Sahara.

Drömmen om en nyindustrialisering växer sig starkare

Drömmen om en nyindustrialisering av regionen växer sig, med visst fog, starkare under 2020-talet. Automatisering av industriella processer har gjort och gör produktion mer specialiserad och kapitalintensiv vilket gynnar lokaliseringar med stabila institutioner och högutbildad arbetskraft. Produktionskostnaderna fortsätter att öka i Östasien och lokaliseringar nära marknaden gör att ökande krav på snabba leveranser kan mötas. Andelen utlandsproducerade insatsvaror sjönk redan innan coronakrisen och erfarenheterna av sammanbrott i industriföretagens leverantörskedjor i mars 2020 med exportstopp och konfiskering av varor förändrar strategier för riskhantering vilket ökar sannolikheten för regionaliserade värdekedjor. Men det återstår att se om potentialen infrias – än så länge saknas belägg för att onshoring eller reshoring blivit vanligare i Stockholmsregionen. Det är ändå troligt att vissa hemtagningar av industri sker under 2020-talet i sektorer där regionen redan är starka. Men den automatiserade industrin ger i huvudsak jobblös tillväxt och det blir inte frågan om någon större sysselsättningstillväxt.

Ökade klyftor bidrar till mer fragmentiserad efterfrågan och arbetsmarknader

Globaliseringskritiken i höginkomstländer – en av faktorerna bakom Brexit – bottnade delvis i ökade klyftor i enskilda länder och urholkad köpkraft för stora grupper under senare decennier. Utvecklingen har dock inte slagit lika hårt mot Sverige och Stockholmsregionen som under 2000-talet registrerat stora reallöneökningar för breda löntagargrupper. Låga räntor, som drivit på prisökningar på kapitalmarknaden och fastighetsmarknaden, och en låg beskattning av kapital, antas gynna kapitalinkomsttagarna och öka de ekonomiska klyftorna under 2020-talet. Globalt har globaliseringen minskat klyftorna mellan länder men ökat klyftorna inom länder när den globala arbetsfördelningen höjt relativlönerna för högutbildad arbetskraft. Den trenden förstärks av att välbetalda arbetar- och tjänstemannajobb med relativt låga kvalifikationskrav ersatts av lågbetalda servicejobb.

Coronakrisen förväntas dämpa reallöneökningarna globalt och i Sverige de kommande åren och – åtminstone tillfälligt – leda till ökade klyftor. Under 2020-talet koncentreras befolkningsökningen till låg- och medelinkomstländer och den åldrande befolkningen ökar ojämlikheten eftersom äldre har lägre inkomster. Coronakrisens effekter på jämställdheten är inte tydliga – fler kvinnor har förlorat inkomst på grund av vård av sjuka barn men mansdominerade branscher har drabbats hårdare av krisen och fler män har förlorat sina jobb. Coronakrisen drabbar främst personer utan höge utbildning och slår särskilt hårt mot unga som inte kunnat ta sig in på arbetsmarknaden eller förlorat sina jobb i besöksnäring och handel. Kunskapsintensiva branscher har generellt klarat sig bättre. Ökade klyftor kan leda till mer fragmentiserade samhällen. Det får betydelse för företagens marknad när konsumenternas köpkraft blir mer bipolär och kompetensförsörjningen när exempelvis arbetskraften i servicebranscher inte har ekonomiska möjligheter att bo nära sin arbetsplats.

Stockholmsregionen är väl rustad för att möta den globala och europeiska konkurrensen om arbetskraftsinvandring, investeringar och etableringar. Regionen rankades 2019 på sjätte plats av 150 globala storstadsregioner i Economist Intelligence Units regionala konkurrenskraftsindex och femte plats i EY:s ranking av Europas mest attraktiva regioner för techinvesteringar.

Regionen är stark inom tillgänglighet, utbildningsnivå, infrastruktur, företagsklimat och start up-kultur. Coronakrisen har inte påverkat attraktiviteten negativt – Sverige har klarat krisen bättre än övriga EU och vissa utländska företag uppger Sveriges strategi som ett skäl att söka sig till regionen. Men en avstannande globalisering kommer att påverka regionen negativt. Det mest givna skälet är att hindren mot nya marknader växer för de exportorienterade företagen, men även andra.

Sämre tillgänglighet och minskad arbetskraftsinvandring risker för regionen

Coronakrisen riskerar att leda till en försämrad global tillgänglighet för regionen. Krisdrabbade flygbolag lägger ner direktlinjer och minskar investeringar efter krisen. Arlanda har ett relativt svagt utgångsläge – man saknar ett nationellt flygbolag med flygplatsen som hubb och har redan förlorat direktlinjer till Los Angeles och Hong Kong. Fortsatt försvagad tillgänglighet drabbas kunskapsintensiva tjänsteföretag hårdast. Arbetskraftsinvandringen riskerar också att minska. Uppmärksammade kompetensutvisningar och svårigheterna att hitta en bostad har försämrat Stockholms rykte för arbetskraftsinvandring. Konkurrenterna Köpenhamn och Helsingfors har regler som gör att människor som saknar anställningserbjudande kan komma till landet för att söka jobb och erbjuder skattelättnader en längre tidsperiod än i Sverige. Brist på högutbildad och yrkesutbildad arbetskraft försvårar särskilt för exporterande företag.

Förmågan att attrahera talang, kompetens och investeringar kan ytterligare försämrats av den låga kännedomen om regionen. Av de 75 storstadsregioner som undersöks i Saffrons City Brand Barometer pekas Stockholm ut som en av de regioner där skillnaderna är som störst mellan regionens konkurrenskraft (som bedöms som stark) och vad människor runt om i världen vet om regionen (relativt lite jämfört med konkurrerande storstadsregioner).

Urbanisering

Befolkningen växer i Stockholmsregionen under 2020-talet. Tillväxten drivs av födselar och invandring och fler äldre över 80 år förändrar och höjer kraven på den offentliga finansierade välfärden. I Stockholms län är de inrikes utflyttarna fler än inflyttarna i de flesta åldersgrupper. Stockholms lokala arbetsmarknadsregion växer från 37 till 52 kommuner när allt fler drar nytta av bättre förutsättningar för distansarbete och arbetspendling till Stockholm. Integrationen av utlandsfödda och tillgången till bostäder blir nyckelfaktorer för att minska riskerna med segregation och arbetskraftsbrist i både näringsliv och offentlig sektor.

Befolkningen växer, de "äldre äldre" blir fler och flyttmönster förändras

Befolkningen växer i hela Stockholms län och i regionala kärnor som Västerås, Linköping och Örebro medan befolkningen stagnerar eller minskar i många av de mindre städerna, i tätorter och landsbygds-kommuner. Befolkningstillväxten drivs av födslar och invandring, medan inrikes flyttningar spelar en mindre roll. De "äldre äldre" blir fler när 40-talisterna kommer upp i de höga åldrarna över 80 år och lever allt längre. Det ökar försörjningsbördan samt vård- och omsorgsbehov vilket ökar trycket på de offentliga finanserna och kompetensförsörjning i offentligt finansierad välfärd.

Att människor flyttar ut från storstäder till kranskommuner är inget nytt och Stockholms stad har haft ett negativt inrikes flyttnetto under decennier. Men sedan 2018 har flyttnettot varit negativt för hela Stockholms län, och det är en trend som accelererar. År 2020 flyttade 5 956 personer fler personer från länet än till länet (2019 var den siffran 1 676 personer) och för första gången var flyttnettot negativt i alla åldersklasser.

I åldersgruppen 30-44 år, då många får barn och söker nytt boende, talar trenden för en långsiktig förändring av flyttmönster och preferenser. Många har svårt att hitta en ändamålsenlig bostad till överkomligt pris i länet. Bättre möjligheter till pendling och distansarbete kan ge en viss långsiktigt minskad efterfrågan på mindre bostäder och centrala lägen som pendlingsorter längre från Stockholm mer attraktiva. Från regionala kärnor som Eskilstuna och mindre städer som Nyköping och Strängnäs rapporteras om ökad inflyttning av barnfamiljer under 2020. Det talar för att utflyttningen kan pågå åtminstone en bit in på 2020-talet. Demografin förstärker trenden när baby-boom-årskullarna mellan 1989 och 1993 bildar familj. Reglerna för in-vandring (asyl, anhörig och arbetskraft) till Sverige och förutsättningarna för nyanlända att flytta inom Sverige (EBO) är en osäkerhetsfaktor som får stor betydelse för befolkningstillväxten i regionen under 2020-talet.

Större arbetsmarknader i förtätade regioner

Under 2020-talet påbörjas och slutförs stora investeringar i regionens infrastruktur. Redan före pandemin och distansarbetet beräknade Sveriges kommuner och regioner (SKR) att Stockholm-Solnas lokala arbetsmarknadsregion år 2030 kommer att omfatta 52 kommuner (2021: 37 kommuner). Fler företag i Stockholm kommer alltså ha anställda som långtidspendlar

från ett större område än idag. Det gäller också företag i de regionala kärnorna Örebro, Västerås, Gävle, Norrköping och Linköping.

När Stockholm-Solnas arbetsmarknadsregion växer blir kommuner som Eskilstuna mer attraktiva för företag som vill etablera verksamhet nära Stockholm. Näringslivsattraktiviteten ökar också i pendlingskommuner till Stockholm som får utbyggd tunnelbana: Solna/Hagastaden, Järfälla/Barkarby och Nacka/Sickla. Kommuner som Strängnäs, Eskilstuna, Nyköping, Norrköping med flera gynnas av ökad köpkraft och stärkt skatteunderlag så länge inflyttningen håller i sig. Några av dem försöker minska beroendet av arbetspendling och samtidigt utöka det lokala utbudet av kultur och service genom att locka företagsetableringar som ska ge fler arbetsplatser.

Förtätningen av den relativt glesa storstadsregionen runt Stockholm fortsätter under 2020-talet när utvecklings- och översiktsplaner ska bli verklighet. Utvecklingen präglas av 2010-talets samhällsplaneringsideal med täta och funktionsblandade städer som minskar bilberoendet. Coronakrisen dämpar utvecklingen något och leder till vissa utflyttningar samt viss ökad tveksamhet inför förtätning och kollektiva färdmedel. Urbanisering och förtätning driver industri- och logistikcentra allt längre ut från stadskärnorna samtidigt som framtidens eldrivna fordonsflotta åtminstone på medellång sikt blir känsligare för långa avstånd. Växande e-handel ökar belastningen på logistikkedjor vilket kräver förbättrad samordning av transporter och pakethantering. Mindre industriella verksamheter blir tystare och renare och integreras i urbana miljöer nära tjänsteverksamheter. För industrierna som flyttar ut försvårar avstånden förutsättningarna för kompetensförsörjning när det gäller svårrekryterad kvalificerad kompetens, vilket kräver en större geografisk funktionsuppdelning av tjänste- och produktionsverksamhet.

An aerial photograph of a vast landscape at sunset. A large, winding lake dominates the middle ground, surrounded by dense forests and patches of agricultural fields. The sky is a warm, golden-orange color, and the overall scene is bathed in the soft light of the setting sun. The text is overlaid on the bottom left of the image.

”Urbanisering och förtätning driver industri- och logistikcentra allt längre ut från stads- kärnorna samtidigt som framtidens eldrivna fordonsflotta åtminstone på medellång sikt blir känsligare för långa avstånd. För industrierna som flyttar ut försvårar avstånden förutsättningarna för kompetensförsörjning när det gäller svårrekryterad kvalificerad kompetens”

Växande klyftor och segregation blir utmaningar för kompetensförsörjningen

En åldrande befolkning och växande kompetensbehov gör frågan om integration till en kritisk faktor för att de regionala arbetsmarknaderna ska fungera under 2020-talet. Alternativet är skattehöjningar och sänkt kvalitet i välfärden som minskar den regionala attraktiviteten. De människor som kommit till Sverige under 2010-talet och de som kommer under 2020-talet utgör en stor del av kompetensreserven. Men 40 procent av de nyanlända har endast grundskoleutbildning eller lägre och etableringen tar lång tid oavsett utbildningsbakgrund. Utrikes födda som är etablerade arbetar ofta deltid eller är timanställda. Det ger en lägre självförsörjningsgrad och skapar en outnyttjad kompetensreserv. Läget förvärras av att flera branscher som ger instegsjobb drabbats hårt av coronakrisen, även om en betydande återhämtning sker redan under 2022. Frågan om arbetsmarknadsintegration blir central för näringslivets kompetensförsörjning under 2020-talet.

Stockholmsregionen är segregerad, segregationen ökar och det blir vanligare att etnisk och ekonomisk segregation sammanstrålar rumsligt under 2020-talet. Skolsegregationen är omfattande och det är lite som talar för en förbättring under 2020-talet. Klyftorna mellan inrikes och utrikes födda elevers skolerresultat har ökat oavbrutet sedan 2008; de förvärras sannolikt under coronakrisen då distansundervisning gett en polariserande effekt på elevernas studieresultat. Svårigheterna att få en hyresrätt och en växande andel hushåll med låg ekonomisk standard gör att den rumsliga koncentrationen av fattigdom samt trångboddhet riskerar att öka under 2020-talet. Fler invånare drabbas då av grannskapseffekter – en statistiskt ökad risk för att hamna i bidragsberoende, drabbas av ohälsa, inte bli behörig till gymnasiet och avfärda tanken på högskolestudier som beror på var man bor.

Segregationen påverkar företagets kompetensförsörjning negativt. Eftersom efterfrågan på medelkvalificerad arbetskraft (gymnasiekompetens/YH-utbildning) ökar i länet försämras kompetensförsörjningen när en relativt hög andel elever lämnar högstadiet utan gymnasiebehörighet, eller gymnasiet utan fullständiga gymnasiebetyg. Sociala spänningar och konflikter påverkar regionens attraktionskraft och varumärke.

Bostadsmarknaden tillväxthinder i regionens kärna

Bostadsmarknaden är av de största konkurrenssnackdelarna för näringslivet i regionen, särskilt i Stockholms län. Bostadsbyggandet sackar efter befolkningsökningen. I Stockholms regionala utvecklingsstrategi konstateras att 22 000 lägenheter måste färdigställas varje år fram till 2030 för att möta efterfrågan. Enligt Boverket började det 2019 byggas ca 13 500 lägenheter i länet – en minskning från 18 500 lägenheter under toppåret 2017. Nyproduktionen motsvarar generellt inte köpkraft och preferenser hos nyanlända och unga som efterfrågar små och billiga hyresrätter. Många har svårt att flytta för arbete eller förändrade familjeomständigheter och värst är situationen för ensamhushåll som möts av långa kötider till hyresrätter eller avslag från bank. Boverket bedömer att bostadsbyggandet går ner ytterligare som en följd av coronakrisen. Regionförstoring och växande arbetspendling mellan Stockholm och större städer som Västerås, Eskilstuna och Örebro kan dock dämpa bostadsbristen i Stockholm med kranskommuner.

Digitalisering

Digitaliseringen förändrar näringslivet och vardagslivet – på jobbet, fritiden och i det alltmer uppkopplade hemmet. Den handlar om hur data genereras (sakernas internet), lagras (moln) och analyseras (big data). Artificiell intelligens (AI) bidrar till en automatisering som skapar nya yrken och fasar ut eller kompletterar arbetsuppgifter i befintliga jobb. Tjänstesektorn digitaliseras allt mer. Branscher som fintech expanderar och digitaliseringen främjar framväxten av en delningsekonomi som förändrar befintliga branscher. Den accelererande digitaliseringen i coronakrisens fotspår förändrar förutsättningarna för arbetslivets organisation och skapar nya tillväxtmöjligheter i branscherna som levererar digitaliseringslösningar. Det kan regionens företag dra nytta av men kompetensbrist riskerar att dämpa den digitaliseringsdrivna tillväxten.

AI och IOT ökar dataintensiteten och aktualiserar integritetsfrågor

Sakernas internet (Internet of Things, IoT) och artificiell intelligens (AI) blir två centrala digitaliserings-trender i näringslivet under 2020-talet. Trenden att använda data för att skraddarsy marknadsföring, men också produktion och distribution, fortsätter. Konsumenters och köparens preferenser och beteenden identifieras och förutsägs med allt större precision och överkapacitet, spill och flaskhalsar i distribution och produktion identifieras och elimineras. Det senare drar särskilt energi- och materialintensiva företag nytta av.

Datainsamling och AI-analys skapar etiska dilemman när analyskapaciteten ökar snabbare än transparensen i analyserna. Det kan handla om automatiserad onlinemarknadsföring från spelbolag som intensifieras mot vissa kundgrupper när försörjningsstöd utbetalas eller algoritmer som reproducerar historiska skevheter som gör att manliga egenskaper premieras vid VD-rekryteringar. Medvetenheten om sådana etiska dilemman ökar under 2020-talet och legitimitet hos konsumenter blir ett konkurrensmedel när lagstiftningen dröjer.

Tjänster och service digitaliseras men det blir ingen jobbdöd

Digitaliseringen bidrar till automatisering, men det handlar inte om någon jobbdöd. Tid frigörs från rutinartade arbetsuppgifter vilket ökar arbetsproduktiviteten och bidrar till en växande efterfrågan på varor och tjänster i den övriga ekonomin. Att arbetsuppgifter eller yrken kan ersättas maskinellt betyder inte heller att marknaden kommer vilja det – digitala fotomodeller och robotiserade baristor är tekniskt möjliga, men inte särskilt efterfrågade.

Men automatiseringen förändrar yrken och arbetsuppgifter, och AI förändrar förutsättningarna för automatisering. När algoritmer kan lösa ostrukturerade problem sker automatisering även i kunskapsintensiva tjänsteyrken där AI tar över rutinartade arbetsuppgifter från ekonomer och läkare. Det gör att tjänstesektorn hämtar igen delar av industrins historiskt högre produktivitetstillväxt. Kobotar och robotiserade hjälpmedel för anställda kan höja produktiviteten i logistik, vård och omsorg samt hotell- och restaurang. Jämnare produktivitetstillväxt mellan varu- och tjänsteproducerande sektorer gör att produktivitetstillväxten i hela ekonomin drabbas mindre när sysselsättningen fortsätter att förskjutas mot tjänste- och servicesektorn.

Stockholm behåller sin styrkeposition inom fintech och kan stärka sin position när Londons status försvagas av Brexit och efterfrågan på digitala finansiella tjänster ökar i tillväxtländer.

Automatisering i industrin betyder oftast robotisering och robotiseringen fortsätter under 2020-talet. Men svensk industri är sena anammare av robotisering vilket kan få konsekvenser för konkurrenskraften – svenska livsmedelsföretag har redan tappat marknadsandelar till mer automatiserade konkurrenter i Polen och Baltikum.

Digitaliseringen förändrar handeln och städerna

Coronakrisen accelererar permanent skiftet från fysisk till digital handel. Det ökar risken för glesa innerstäder med låg aktivitet som påverkar övrigt näringsliv och ställer krav på stadsplaneringen att fylla stadskärnorna med nytt innehåll. E-handeln påskynar ökningen i pakethantering och hemleveranser vilket gör marknadsnära lägen med billig mark utanför Stockholm mer attraktiva som etableringsorter.

Inom vissa industrigrenar kan renare, ytmässigt mindre verksamheter lokaliseras i eller nära blandstäderna centralt i regionen. Tillgång till säker, grön el blir allt viktigare för att möjliggöra omställningen av industrin och etablering av datacenter, vilket är en konkurrensfördel för flera av kommunerna i regionens utkant men en nackdel för de centrala delarna.

Välfärden digitaliseras men dämpar inte de växande kompetensbehoven

Digitalisering av vård och omsorg drivs av en åldrande befolkning och ökade kvalitetskrav som ökar utgifterna och skapar innovationstryck. IoT och AI samlar in och analyserar data från medicintekniska applikationer – från strålkämlar och dialysmaskiner till stentar och hela journalsystem. Sjukvårdspersonal avlastas, som vid AI-scanning av röntgenbilder vid mammografigranskning, och ohälsa förebyggs när fallolyckor bland äldre patienter kan undvikas med applikationer som mäter och analyserar sömnvanor och blodtryck. Utvecklingen öppnar stora affärsmöjligheter i regionens life science-sektor.

Digitaliseringen dämpar vissa kostnadsökningar men ger inte någon betydande dämpande effekt på de ökande kompetensbehoven i en vård och omsorg som fortsätter att vara personalintensiv under 2020-talet.

Dels därför att digitaliseringspotentialen är begränsad, dels därför att efterfrågan på vård i form av mänsklig kontakt är fortsatt stor. Sjuksköterskorna, särskilt specialistsjuksköterskorna, blir det största bristyrket i vården. Samtidigt blir undersköterskorna en allt större yrkesgrupp och ett bristyrke när den underskötersketäta äldreomsorgen växer. Den låga urbana utbildningspremien för vårddyrken i Stockholm relativt andra akademikeryrken kan tvinga fram högre löner i vårddyrkena för att öka attraktiviteten. Pandemin har påskyndat digitaliseringen av vården, med digitala läkarbesök och enklare undersökningar i hemmet. Skol- och utbildningsföretagen påverkas mindre, även om vi får se piloter med digitala föreläsningar i gemensamt klassrum där läraren ger individuellt stöd utifrån föreläsningen.

Konkurrensen om digital kompetens hårdnar i hela ekonomin

Digitaliseringen ökar kunskapsintensiteten i näringslivet och gör anställda mer svårutbytbara vilket gör det svårare att rekrytera rätt arbetskraft. Bristande IKT-kunskaper är den vanligaste kompetensbristen hos underkvalificerade medarbetare i Sverige och digitaliseringen ökar kraven på digital kompetens även i icke-digitala yrken. Systemisk digital kompetens blir allt viktigare för strateger och beslutsfattare. Kompetensbristen gör att företagen måste säkerställa att anställda jobbar på toppen av sin kompetens. Samhället och företagen har inte råd med civilingenjörer som knappar kod eller programmerare som skriver lathundar för digitala verktyg. Regionens näringsliv behöver bli bättre på att formulera kompetenskrav och profiler som är anpassade till en utmanande kompetenssituation och vuxenutbildning behöver fokusera mer på hög- och medelkvalificerade i arbete som behöver utveckla sina färdigheter.

Näringslivet behöver högkvalificerade och medelkvalificerade (yrkesutbildade) arbetskraftsinvandrare för att motverka kompetensbristen. Digital kompetensbrist är inte väsentligt mer utbredd i Sverige än i övriga EU, så rekryteringar behöver ofta ske utanför EU. Samtidigt växer arbetsmarknadsregioner med förbättrade möjligheter till pendling och distansarbete. Det stärker Stockholmsregionens attraktivitet då många av fördelarna med arbetsplatserna i regionen (balans mellan arbete och fritid, platta organisationer) kvarstår på distans medan vissa av nackdelarna (bostadssituationen) inte gör det.

Kommuner och orter längre ut i regionen kan dra större nytta av kärnans tillväxt när det blir mer attraktivt att bo i Gävle – med arbetsplats i Stockholm och hemarbete halva veckan. I vissa fall skapar digitala arbetsformer verkligt globala arbetsmarknadsregioner, där människor anställs av Stockholmsföretagen men bor kvar på andra platser.

Digitala arbetsformer skapar omställningstryck

Övergången till digitala arbetsformer permanenteras delvis och delar av arbetsveckan spenderas i de flesta tjänsteverksamheter hemifrån. Det gynnar techföretag och mjukvaruutvecklare som erbjuder lösningar för digitalt arbete men skapar ett omställningstryck på hela tjänstenäringen. Det påverkar hela regionen, men särskilt tjänstemannaregionen i Stockholm med kranskommuner.

Övergången till digitala arbetsformer drivs av både arbetsgivare och arbetstagare, utan några betydande produktivitetstapp på kort-medellång sikt. På lång sikt är däremot innovationsgraden en utmaning, liksom risken att arbetet upplevs som alienerande och att isolering skapar psykosociala problem – inte minst i ensamhushållen. För bygg, fastighet och besöksnäring innebär de digitala arbetsformerna ett omställningstryck inte bara internt, utan också från efterfrågesidan. Färre konferenser och arbetsresor slår hårt mot hotell och konferensanläggningar som vänder sig till företag och affärsresenärer och hemarbetet påverkar lunchrestaurangerna. För byggbranschen förändras efterfrågan på nybyggda kontor och efterfrågan på butikslokaler minskar samtidigt som ombyggnationerna ökar under en övergångsperiod. Även fastighetsbranschen påverkas av förändringar i lokalanvändningen.

Sju regionala nyckelbranscher 2020-2030

Bygg och anläggning | Besöksnäring | Handel
Tillverkningsindustri | Life Science | Information och
kommunikationsteknologi | Logistik och transport

Bygg och anläggning

Nuläge

Branschen har klarat coronakrisen väl. Konjunkturinstitutet beskrev i februari 2021 läget i bygg- och anläggningsbranschen som svagt med en konfidensindikator på 95,4 (feb. 2020: 100,5). Byggföretagens indikator bottnade grunt på 92 i april 2020 vilket kan jämföras med 61 för samtliga branscher, och färre varslades än i många andra branscher. Många projekt fortsatte inledningsvis utan förseningar och andra kunde tidigareläggas. Investeringarna i bostäder och infrastruktur har dock minskat och företagens projektportföljer har sinat. I september 2020 började vissa negativa effekter, med varsel som första varningssignal, märkas av tydligare.

Framtid

Infrastruktursegmentet växer relativt bygg kommande år, men är starkt beroende av offentliga infrastrukturinvesteringar. Här är tidplanen och kommunikation av planer för stora projekt såsom höghastighetsjärnväg, tunnelbana, Förfart Stockholm, Tvärförbindelse Södertörn och avloppstunneln Bromma-Henriksdal kritisk. Tidigareläggning av projekt i konjunkturdämpande syfte blir en viktig fråga.

Befolkningstillväxten upprätthåller efterfrågan på bygg- och anläggningsarbeten under 2020-talet. Preferensskiften leder till viss strukturomvandling i branschen när efterfrågan på kontor förändras, efterfrågan på butikslokaler minskar, och efterfrågan på ombyggnation ökar.

Branschens produktivitetstillväxt och innovationsgrad är en utmaning och flera innovativa projekt koncentreras under början av 2020-talet till västra och norra Sverige: den utbyggda hamnen i Göteborg, datacenter och H2 Green Steel i Boden. Dessutom börjar utländska företag konkurrera mer om uppdrag i Stockholmsregionen framöver, något som under 2010-talet främst skett i södra Sverige. På sikt kan det tvinga fram innovation i branschen.

Hållbarhet blir alltmer centralt, där den ekologiska hållbarheten vägleds av arbetet med färdplanen mot fossilfri konkurrenskraft med stort fokus på materialanvändning. På den sociala sidan är frågor kopplat till lönedumpning, svart arbete och brott mot arbetsmiljölagstiftningen fortsatt aktuella.

Kompetensförsörjning

Ett starkt samarbete mellan regionens byggföretag, gymnasieskolor och yrkeshögskolor gör att företagen i Stockholms län är mindre oroade för kompetensförsörjningen än branschkollegor i resten av landet. Samtidigt söker för få till gymnasieskolans byggprogram och frågor kring branschattraktivitet, yrkesprogrammets attraktivitet och regelverk för utländsk arbetskraft är centrala.

Bygg och anläggning finns i de regioner där det byggs mest och är därför stark i Stockholmsregionen med 9,5 procent av de förvärvsarbetande. Viktigast är branschen i Nykvarn, Håbo, Tyresö och Haninge.

Besöksnäring

Nuläge

Besöksnäringens betydelse för tillväxt och sysselsättning i regionen hade ökat under lång tid när coronakrisen med restriktioner och beteendeförändringar slog till i mars 2020. Besöksnäringen drabbades mycket hårt av krisen med kraftigt minskad affärs- och privatturism, en situation som i princip var oförändrad i mars 2021. Då hade flygresorna mellan Stockholm och kontinenten sjunkit med 87 procent jämfört med 2019 och passagerartrafiken med Östersjöfärjorna hade gått ner med 70 till 80 procent. Hemestertrenden kompensterade inte för bortfallet och besöksnäringen i storstäderna drabbades extra hårt. Naringen drabbades av stora varsel i mars och april 2020 och relativt andra branscher verkställdes fler varsel genom uppsägningar.

Framtid

Återhämtningen efter coronakrisen är en förutsättning för tillväxt på kort sikt. På längre sikt är ökad skuldsättning en riskfaktor och zombieföretag som inte utvecklas eller anställer kan hålla nere produktivitetsutvecklingen. Coronakrisen påskyndar trenden mot att andelen privatturister blir större på bekostnad av affärsturismen vilket skapar omställningstryck för affärshotell och konferensanläggningar. En sämre tillgänglighet med flyg är ett hot, liksom att en global lågkonjunktur minskar regionens konkurrenskraft när turister söker sig till billigare och mer lättillgängliga destinationer. Naringens tillväxt stannar av, även om återhämtningen till nivåer innan krisen sker snabbt under 2022 - 2023. På längre sikt är prognosen bättre. Den underliggande trenden med ökande inkomster i Sverige och globalt och ett växande intresse för mat och dryck gör att efterfrågan ökar från både lokalbefolkning och turister. Den globala medelklassen har varit i London, Paris och Barcelona och är nyfikna på nya destinationer.

Kompetensförsörjning

Besöksnäringen anställer många unga, nyanlända och gymnasieutbildade och är en strategiskt viktig bransch för ingångsjobb och integration. Så kommer det att förbli under 2020-talet. Men krisen har lett till att de personalintensiva verksamheterna har tvingats skära ned på personal vilket gett stora effekter på arbetsmarknaden. På sikt kan coronakrisen leda till permanent förlust av erfaren personal som skolat om sig till andra yrken och att branschattraktiviteten mot nya rekryter påverkas negativt. Det riskerar att hämma tillväxten under 2020-talet, på ett liknande sätt som personalflykten från byggbranschen gjorde i byggbranschen på 1990-talet. Branschen har stor automatiseringspotential, men endast en mycket liten del av potentialen realiserar under 2020-talet eftersom mänsklig service fortsätter att vara en central del av upplevelsen. Kompetensbehoven består därför och bristen på kockar är även fortsatt en av branschens stora utmaningar.

Besöksnäringens betydelse – mätt som gästnätter per invånare – är störst i närheten av Arlanda flygplats (Sigtuna), i skärgårdskommuner med hög andel sommarhus (Östhammar, Trosa, Norrtälje, Vaxholm) och kommunerna i Dalarna (Smedjebacken, Ludvika). Stockholm är dock den största destinationen och står för var tredje utländsk gästnatt i Sverige.

Handel

Nuläge

Delar av den fysiska sällanköpshandeln – exempelvis modehandeln – drabbades hårt av coronakrisen, medan dagligvaruhandeln inte påverkades nämnvärt. Svensk Handels Handelsbarometer för februari 2021 visar att stämningläget i butikshandel och partihandel har börjat återvända till det normala efter stora försäljningstapp och varsel under 2020 och Konjunkturinstitutets konfidensindikatorer visade i februari 2021 på ett normalt stämningläge. Samtidigt har e-handelns försäljning stabiliserats på en hög nivå.

Framtid

Krisen har accelererat skiftet från fysisk handel till e-handel och beteendeförändringar blir i hög grad permanenta. Samtidigt gick flera större aktörer i dagligvaruhandeln som ICA och Axfood med förlust på hemleveranserna till kunder under 2020. Affärsmodeller behöver därför utvecklas för att inte begränsa förutsättningarna för mindre företag att ställa om från fysisk handel till e-handel.

Handelns tillväxt drivs av en växande befolkning med behov och köpkraft. Samtidigt skapar e-handeln nya förutsättningar. Många startups inom handeln är born globals och den svenska marknaden fungerar som testmarknad och språngbräda för utländska företag under 2020-talet. Fler e-handelsföretag väljer att etablera sig i Stockholmsregionen, antingen för att flytta verksamheten eller i syfte att etablera sig på den svenska marknaden.

Fler företag säljer också direkt till kunden under 2020-talet, utan mellanhänder i form av partihandel och fysiska butiker, i så kallad B2C (Brand to Customer). Hållbarhetsfrågor blir allt viktigare för konsumenterna som efterfrågar förlängd livslängd för varor, hållbara material och schyssta arbetsförhållanden. Det kan gynna regionens företag, som ligger långt framme.

Trenden mot e-handel minskar efterfrågan på lokaliseringar i centrala lägen och ökar efterfrågan på industrimark som erbjuder stora ytor och strategiska lägen nära infrastruktur.

Kompetensförsörjning

Handelns position som integrationsmotor består och branschen skapar många instegsjobb, även för personer med enbart grundskoleutbildning. Personalsättningen är fortsatt hög men digital kompetens i den digitala fysiska handeln, produktkunskap och service blir viktigare konkurrensmedel för den fysiska handeln som efterfrågar mer kvalificerade medarbetare som stannar och vill kompetensutvecklas. Den växande e-handeln och lösningar i gränslandet mellan e-handel och fysisk handel förändrar kompetensbehoven. Behoven av kassapersonal minskar och efterfrågan ökar inom varuplock och lagerarbete. Digitaliseringen skapar en efterfrågan på digitala utvecklare och analytiker i den tidigare akademiskerglesa handeln. Attraktivitet och nya metoder för rekrytering blir viktigare.

Detaljhandeln är koncentrerad till stadskärnor och shoppingcenter i regionens pendlingskommuner, medan partihandeln finns i industriområden i Stockholms pendlingskommuner.

Tillverkningsindustri

Nuläge

Industrin drabbades hårt initialt av coronakrisen när företagens leverantörskedjor ströps. Det ledde till stora varsel i de flesta industribranscher, inte minst fordonsindustrin. När leverantörskedjorna kom igång återhämtade sig varuexporten i industrin och industrin landade på en nedgång på 6 procent på helårsbasis nationellt. I februari 2021 pekar Konjunkturinstitutets indikatorer mot ett starkt läge i industrin, som förväntas bidra till återhämtningen.

Framtid

Omställningen till hållbar produktion blir en av decenniets viktigaste frågor för stålindustrins legitimitet och konkurrenskraft. LKAB:s projekt HYBRIT och investeringen i H2 Green Steel i Boden har ökat intresset och visar på potentialen för omställning även stålindustrin i Oxelösund och Smedjebacken. Fordonsindustrin i Mälardalen (bland annat Köping och Södertälje) står under ett liknande tryck att ställa om produktionen till laddbara fordon och vätgasdrift. Klusterbildning på temat elektrifiering i Västerås med Northvolts forskningsanläggning och Mälardalens högskola bidrar till ökad konkurrenskraft och innovation i fordonsindustrin.

Utvecklingen av teknik för produktion och återvinning av litiumjonbatterier samt förändringstakten i policyincitament och konsumentpreferenser på kinesiska respektive amerikanska marknaden blir avgörande för utvecklingen. Gävleborgs kluster av skog, papper och massa gynnas av klimatomställningen som leder till att biomaterial får fler användningsområden inom bland annat byggmaterial samt kläder och textil. Digitaliseringen och elektrifiering av varuproduktionen bidrar till ökade krav på leveranssäker elproduktion.

Automatiseringen och ökad protektionism gör Sverige mer attraktivt som lokalisering för industriproduktion genom att öka relativvärdet av hög-

kvalificerad arbetskraft, stabila institutioner och produktion nära marknaden. Potentialen finns i industribranscher som redan är starka i regionen men konkurrensen är hög från flera andra regioner i Europa och världen och det blir få nya jobb netto i de nya, automatiserade etableringarna. Svenska regeringar fortsätter att bedriva en mer industrivänlig politik och EU styr med direktiv och medel mot national champions, strategiska sektorer samt hållbarhetsstrategier. Inriktning och fördelning av de stora stödfonderna i Europa får viss betydelse för industrin i Stockholmsregionen.

Kompetensförsörjning

Automatisering gör att industrins företag blir alltmer kunskapsintensiva och specialiserade, och jobben som växer fram kräver eftergymnasial utbildning. Kompetensbristen växer under 2020-talet vilket gör det svårare att expandera. Medelåldern är hög och stora pensionsavgångar väntas fram till 2035. Rekruteringsbehoven är stora i yrken som maskinoperatörer, IT-arkitekter och systemanalytiker och finns därmed på alla utbildningsnivåer – från gymnasial yrkesutbildning till YH och högskola. Yrkesförberedande gymnasieprogram har fortsatt svårt att locka elever och attraktiviteten för kvinnor – en outnyttjad kompetensreserv – blir centralt för kompetensförsörjningen.

Industrin är ojämnt fördelad i Stockholmsregionen med kluster kring Västerås, Gävle, Ludvika, Oxelösund och Södertälje.

Life Science

Nuläge

Life science är en relativt konjunkturokänslig sektor och coronakrisen innebar i flera fall ett uppsving för något större och mer etablerade företag i sektorn. Många mindre life science-företag fick däremot se projekt tillsammans med vården eller större företag avbrytas. Investerare vittnar om att coronakrisen har minskat inflödet av riskvilligt kapital till företagen och startups har fått svårare att resa kapital genom såddrundor och ängelinvesteringar. Liknande mönster sågs efter finanskrisen 2020 men inflödet återhämtade sig när konjunkturpendeln svängde uppåt. Den underliggande trenden är en stark branschtillväxt.

Framtid

Sverige behåller sin position som EU:s innovationsledare med Karolinska som ett av världens främsta medicinska universitet. Regionens life science-företag gynnas av välutvecklade nationella register och biodatabanker samt hög tvärspektoriell kompetens inom akademi, näringsliv och hälso- och sjukvård. Det ger goda, och i vissa fall unika, förutsättningar för kliniska studier.

Digitalisering och artificiell intelligens suddar ut gränserna mellan olika grenar i life science under 2020-talet vilket ställer krav på tvärvetenskaplig forskning. Regionens life science-företag leder utvecklingen och Sveriges framstående position inom utveckling av kvantteknologi – med KTH som en av landets tre ledande forskningshubbar på området med stöd från WASP – bidrar till att stärka detta. Åldrande global befolkning och fler i åldrarna 85+ blir viktigare som drivkraft för innovation inom bioteknik, medicinteknik och läkemedelsproduktion. Branschen får en nyckelroll i att dämpa ökningen av försörjningsbördan. Stockholmsregionen ligger före globala demografiska trender vilket driver den regionala efterfrågan och ger företagen en tidig marknad i regionen.

Den starka samverkan som finns mellan forskare och användare (vård och omsorg) i regionen blir en viktig konkurrensfördel.

Under 2020-talets början går trenden mot allt kortare finansieringscykler – kortare tid mellan investering och exit – vilket riskerar att missgynna mer komplex life science med långa innovations- och kommersialiseringscykler. Konkurrensnackdelar är avsaknaden av ett skatteavdrag för företags FoU-kostnader och ett finansieringssystem som gör svenska universitetsforskare starkt beroende av externa forskningsanslag.

Kompetensförsörjning

Företagen gav i början av 2020 uttryck för en stor framtidstro och 80 procent planerade att anställa fler medarbetare eller hyra in konsulter. En genomgående trend som sträcker sig långt tillbaka är att storföretagen drar ner på sin personal och utlokaliserar forskningstjänster till expanderande små och medelstora företag. Utlokaliseringarna gör att de mindre företagen behöver utveckla nya affärsmodeller vilket kräver affärsutvecklingskompetens i den akademiker- och forskartunga branschen.

Life science-företagen finns runt universitetssjukhusen i Uppsala, Stockholm (Solna, Danderyd, Huddinge/ Flemingsberg) och Linköping samt i Strängnäs och Södertälje.

Information och kommunikation

Nuläge

IT- och telekombranschen klarade coronakrisen väl och företag som levererar lösningar för digitalt arbete gynnas av krisen och den förstärkning av kvaliteten på det digitala arbetet som blir en viktig del av återhämtningen. Digitalisering av välfärden (inte minst genom sakernas internet) blir en motor för efterfrågan på digital teknik.

Framtid

Stockholmsregionens behåller sin position som ledande hubb för IKT och testbädd för nya lösningar med en digitalt nyfiken och mogen befolkning. Fortsatt utveckling av de regionala innovationsmiljöerna med en livlig startup-scen och samarbeten blir viktig under 2020-talet medan tillgång till riskvilligt kapital för produkter med långa ledtider är en riskfaktor. Skalbar mjukvara har lättare att resa kapital än hårdvara. Utbyggnaden av 5G-installationer behöver gå snabbare. Tillgången till säker, billig och grön el är en konkurrensfördel för regionen i kampen om att-rahera datacenter och IKT-intensiv industri till regionens utkant, men lokaliseringar i Norrland växer fram som konkurrenter.

Kompetensförsörjning

IKT hämmas av kompetensbrist. Efterfrågan på företagens tjänster ökar i näringsliv och offentlig sektor under 2020-talet samtidigt som ökat teknikinnehåll gör yrkena alltmer specialiserade. Branschen anställer framförallt ingenjörer, IT-arkitekter och systemvetare. Särskilt stor är efterfrågan på programmerare, men efterfrågan på generalister med systemisk förståelse växer i alla branscher under 2020-talet.

Digitaliseringen av samhället gör att IKT som bransch nu även behöver konkurrera om specialistkompetens med handel, industri, välfärdssektorer och andra branscher under digitalisering. Regionens nyutexaminerade och inflyttad kompetens räcker inte för att möta behoven. Befintlig kompetensreserv behöver användas smartare, och medarbetarna behöver jobba på toppen av sin kompetens. Regionens attraktivitet för arbetskraftsinvandrare är central, där regelverk och bostäder fortsätter att vara knäckfrågor.

Informations- och kommunikationsteknologi är särskilt koncentrerat till Stockholms stad och de närmaste pendlingskommunerna, särskilt Solna. Företagen är lokaliserade i kluster som är väldigt lokala (telekom i Kista, fintech vid Stureplan, spelutveckling på Södermalm). Men branschen finns i hela regionen och lokaliseringar längre ut är särskilt attraktiva för yt- och elkrävande datacenter.

Logistik och transport

Nuläge

Coronakrisen har slagit mot persontransporter – beställningsbuss, linjebuss, taxi, flyg och färjerederier – med sjunkande ordergång och ökade konkurser under 2020 och begränsad återhämtningen under inledningen av 2021. Godstransporterna har klarat sig betydligt bättre. Åkeriernas ordergång återhämtade sig efter initiala störningar i industrins leverantörskedjor, vägtransporter i sista milen-segmentet gynnas av en växande e-handel och flygfrakten vid Arlanda har återhämtat sig på inrikes- och utrikessidan.

Framtid

Stockholmsföretagen har goda förutsättningar för tillväxt under 2020-talet. Trafikverket förutspår att godsvolymer i Sverige ökar med 1,8 procent årligen fram till 2040. Sjötransporterna (2,2%) och utrikes flygfrakt (2,5%) ökar snabbare än väg och järnväg (1,6%). E-handelns tillväxt gynnar företag i sista milen-segmentet där mängden aktörer och svag lönsamhet gör en konsolidering trolig.

Trenden med självkörande fordon slår inte igenom stort under 2020-talet. Mälardalens position i fordonsbranschen med hela leverantörskedjan och en stark FoU-produktion ger konkurrensfördelar i kampen om logistiketableringar. Kunskapsklustret för enklare elektrifiering av fordonsflottan och utveckling av fjärrstyrda lastbilar från terminal. Ökad e-handel innebär krav på effektivisering i form av färre retur och mindre förpackningar.

Kompetensförsörjning

Rekrytering av yrkeschaufförer och mekaniker är en utmaning i transportnäringen. Som i många branscher med beroende av gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft är yrkesprogrammets och branschens attraktivitet en utmaning. Digitalisering och elektrifiering i sektorn kräver nya kompetenser och YH-utbildningar samt gymnasiets fordons- och transportprogram kommer att förändras i snabb takt under 2020-talet.

Företagen söker sig till marknadsnära lägen med stora lokaler i verksamhetsområden nära viktig godsinfrastruktur för godstransport, ofta i pendlingskommuner till Stockholm och Uppsala.

Krishantering i fyra europeiska storstäder

Paris Amsterdam Frankfurt Köpenhamn

KRISEN I SIFFROR

2020 i jämförelse med 2019

	BNP	HUSHÅLLENS KONSUMTION	EXPORT
SVERIGE	-2,8%	-6,5%	-6,0%
FRANKRIKE	-8,2%	-7,1%	-16,8%
NEDERLÄNDERNA	-4,3%	-6,6%	-4,3%
TYSKLAND	-5,3%	-6,0%	-9,3%
DANMARK	-3,3%	-3,1%	-8,1%

Paris

Coronakrisen slog mycket hårdare mot den franska ekonomin än mot den svenska under 2020. Frankrikes BNP backade 8,2 procent (Sverige: -2,8%), hushållens konsumtion föll 7,1 procent (-6,5%) och exporten sjönk med hela 16,8 procent (-6%). Paris storstadsregion drabbades ännu hårdare av krisen på grund av ett starkt beroende av besöksnäringen och flygindustrin.

För att möta krisen används ett återhämtningspaket för att främja återhämtning i näringslivet och samtidigt ställa om mot hållbar produktion och investeringar som gynnar social sammanhållning. En referensgrupp användes för att utforma regionala stöd som kompletterar de nationella stöden och en internationell kampanj lanserades tidigt under krisen för att sprida bilden av Paris som en säker storstadsregion. Stöd ges till företag för återinvesteringar och digitalisering, dessutom tas en handbok fram för utländska startups som intresserar sig för Paris.

Regionens investeringsfrämjande organisation, Choose Paris Region, ser inte att krisen har påverkat Paris varumärke. Krisen ses som övergående och Paris gynnas av Brexit, sommar-OS 2024 och ett savoir vivre som är känt över hela världen. Främjandestrategin bygger även fortsatt på prioriterade sektorer med fokus på företag som redan är etablerade i regionen, vars investeringar skapar fler jobb än nya etableringar. Däremot kan coronakrisens skadeverkningar på regionens ekonomi bli en nackdel i konkurrensen om etableringar framöver.

Amsterdam

Ekonomiskt drabbade krisen Nederländerna något hårdare än Sverige. BNP backade 4,3 procent (Sverige: -2,8%), hushållens konsumtion 6,6 procent (-6,5%) och exporten 4,3 procent (-6%). Storstadsregionen Amsterdam, med 2,5 miljoner invånare och 33 kommuner, drabbades hårdare med ett BRP-tapp på 7 procent (Stockholm: -2,7%) på grund av utebliven turism och ett stort beroende av servicenäringar.

Regionens investeringsfrämjande organ, Invest Amsterdam, ger aktivt krisstöd till företag i regionen. Stödet ges utifrån enskilda företags behov och ska komplettera riktade stöd från staten. Just nu utarbetas en ny investeringsstrategi i dialog med medlemskommunerna. Målet är ökad sysselsättning genom större fokus på befintliga företag – som skapar fler jobb än nyetableringar. Rent praktiskt fortsätter det investeringsfrämjande arbetet som före krisen. Främjandet av nyetableringar görs proaktivt och selektivt mot life science, IKT, miljöteknik och fintech – och hållbar produktion ska beaktas som kriterium vid prioritering mellan flera leads.

Krisens dråpslag mot besöksnäringen nyttjas som kreativ förstörelse i arbetet med Amsterdams turismstrategi. Målet är att minska överturism och motverka bilden av Amsterdam som destination för drog-, sex- och partyturism. Marknadsföringen läggs om för att locka färre besökare och nya målgrupper som ger samma intäkter, vilket ska göra besöksnäringen mer ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar. Straffen för förargelseväckande beteende skärps, begränsningar införs för hotelletableringar i budgetsegmentet samt möjliggörs att hyra ut lägenheter genom delningsplattformar.

Invest Amsterdam ser Amsterdams varumärke som oförändrat sedan 2019. Utgångspunkten är att intresset för etableringarna åter ökar efter krisen och att regionen har en oförändrad konkurrenskraft inom prioriterade branscher.

Frankfurt

Ekonomiskt drabbades Tyskland hårdare än Sverige av coronakrisen under 2020. Tysklands BNP föll 5,3 procent jämfört med 2019 (Sverige: -2,8%). Hushållens konsumtion minskade 6 procent (-6,5%) medan exporten backade 9,3 procent (-6%). Frankfurts storstadsregion med 5,8 miljoner invånare i 75 kommuner drabbades ännu hårdare med ett BRP-tapp på 6,2 procent (Stockholm: -2,7%). Krisen slog hårt mot stadens flygplats – som är EU:s näst största – och evenemangsnäringsringen, däribland världens största årliga bokmessa (Frankfurter Buchmesse).

Regionens investeringsfrämjande organisation FrankfurtRheinMain ger stöd och rådgivning i syfte att komplettera förbundsländernas och förbundsregeringens stöd. Frankfurts flygplats samt evenemangsnäringsringen får riktade stödinsatser. Fokus för det investeringsfrämjandet arbetet har helt skiftat från företagsevents till samtal med enskilda företag. Organisationens utlandskontor i USA, Storbritannien, Indien och Kina har fort-satt arbetet på prioriterade målmarknader under krisen. FrankfurtRheinMain har ingen uttalad strategi för återhämtning efter krisen men organisationen kommer att skifta fokus globalt till fler enskilda företagsamtal och färre events.

FrankfurtRheinMain GmbH bedömer Frankfurts varumärke som relativt oförändrat av coronakrisen. Under-sökningar visar på framtidsoptimism bland företagen och fundamentala faktorer är oförändrade i många sektorer med en regional styrkeposition i växande branscher som logistik, life science och datacenter. Däremot är flygets och evenemangsnäringsringens framtid osäker. Ledande företrädare för FrankfurtRheinMain förutspår ökad konkurrens mellan europeiska storstäder och att konkurrerande regioner utanför EU oftare kommer att försöka subventionera utländska etableringar under 2020-talet.

Köpenhamn

Ekonomiskt drabbades Danmark marginellt hårdare än Sverige av krisen under 2020. Jämfört med 2019 slutade tappet i BNP på -3,3 procent (Sverige: -2,8%). Hushållens konsumtion slutade på -3,1 procent (Sverige: -4,2%) och exporten på -8,1 procent (-6%). Hovedstadsregionen har 1,85 miljoner invånare och täcker 34 kommuner och drabbades ungefär lika hårt som resten av Danmark med en BRP-utveckling för 2020 på -3 procent (Region Stockholm: -2,7%).

Coronakrisens oförutsägbarhet gör att CoCap i huvudsak arbetar ad hoc med krisstöd. Man arbetar endast med utländska företag och fokus är att översätta till engelska och tillgängliggöra myndighetsinformation om danska statens krisstöd till näringslivet. Cocap har kontaktat alla utländska företag i regionen för att säkerställa att företagen har tillgång till samma information. Osäkerheterna kring krisens utveckling under 2021 är stora och därför finns ingen formell strategi för det investeringsfrämjande arbetet efter krisen.

Fokus kommer dock vara kunskapsintensiva verksamheter som life science och tech (fintech, AI, kvantteknologi) samt investeringar som främjar grön omställning. Den gröna omställningen är politiskt driven – inte minst utifrån målet att Köpenhamn ska bli världens första koldioxidneutrala huvudstad före 2025.

Cocap bedömer inte att Köpenhamns varumärke förändrats sedan 2019. Regionen sticker inte ut i Europa vad gäller coronakrisens konsekvenser på näringslivet och två viktiga branscher med betydande varuexport – life science (läkemedel) och livsmedelsindustrin – växte i regionen under 2020.

Slutsatser

Digitalisering och klimatförändringar (hållbarhet) accelererar under 2020-talet, medan urbaniseringen och globaliseringen förändras – och i vissa avseenden byter riktning. Elanvändningen ökar och blir ett viktigare konkurrensmedel för att locka datacenter och elintensiv industri. Delningstjänsterna växer – en trend som accelererar när pandemin blir testbädd som etablerar nya vanor. Legitimitetsfrågor driver en förskjutning där de gigberoende delningstjänsterna konvergerar med den ordinarie arbetsmarknaden. Efterfrågan på digital kompetens fortsätter att öka, men nu allt oftare inom tjänste- och servicebranscher som handel och transport. Innehållet i tjänsteyrken förändras men endast ett fåtal – som vissa typer av handläggare – automatiseras bort. En viss tudelning av arbetsmarknaden fortsätter när efterfrågan på högkvalificerade tekniska specialister och servicepersonal växer. Digitaliseringen dämpar inte de växande kompetensbehoven i välfärden – åldrande 40-talister med höga krav sammanfaller med familjebildande 90-talister och den offentliga finansierade välfärden kräver en allt större del av kompetensreserven.

Klimatförändringarna skapar stort omställningstryck

Klimatförändringarna som trend accelererar. Förändringarna av klimatet ökar regionens attraktivitet något mot turister och inflyttare men det är hållbarhetstrenderna, inte klimatförändringarna i sig, som driver förändringar i det regionala näringslivet. Kraven på hållbara affärsmodeller ökar från upphandlare, investerare och konsumenter samtidigt som styrmedel ger nya incitament.

Regionen har en stark position med starka regionala branscher inom systemisk miljöteknik, fordonsindustri och biomassa, starkt innovationstryck från policynivån och en regional testmarknad med mogna och förändringsvilliga konsumenter och köpare. Omställningen gynnar särskilt bygg- och anläggning, energibranschen, tech och tillverkningsindustrin men skapar också nya affärsmöjligheter för vissa segment inom logistik och besöksnäring. Men omställningstrycket kan bli för stort och skiftet för snabbt i enskilda branscher och segment vilket riskerar att leda till utslagning. Osäkerheterna kring styrmedel och policy skapar osäkerhet för företagen.

Digitaliseringen accelererar

Det alltmer digitala arbetslivet med hemarbete ett par dagar i veckan för kontorsarbetare skapar nya tillväxtpotentialer, omställningstryck men också hot mot enskilda segment. Övergången skapar affärer för företag som utvecklar tekniska lösningar för distansarbete. Coronakrisen minskar efterfrågan på butikslokaler och möjligen även kontorslokaler vilket ger en något lägre nettoefterfrågan på nybyggnation för byggföretagen. Samtidigt byggs många lokaler och kontor om vilket skapar nya affärer i ombyggnation under en övergångsperiod i början av 2020-talet.

Även fastighetsbolagen behöver hitta nya affärsmodeller för mer flexibla och innovationsinriktade kontor och förändrade stadskärnor. Lunchmatgäster och affärsresenärer blir mindre vanliga vilket skapar ett kraftigt omställningstryck på vissa segment inom hotell, konferens och restaurang som behöver skapa nya erbjudanden mot nya målgrupper och privatvårdarna som ger lägre marginaler. Det går inte att utesluta att coronakrisen förändrar resvanor och ger en långsiktigt dämpande effekt på turismen, vilket dämpar tillväxten i regionens besöksföretag.

E-handels krisberoende tillväxt permanenteras men tillväxten blir lägre än 2020 och 2021. Den fysiska handelns tillbakagång blir ett reellt hot mot all näringsverksamhet – restauranger, caféer och nöjesverksamheter – som bygger på levande stadskärnor. Visionär kommunal planering blir viktig för att möta hotet.

Urbaniseringen tar en annan riktning

Urbaniseringen tar en delvis annan riktning än vi vant oss vid. Den lokala marknaden växer i takt med den växande befolkningen i Stockholms län och de regionala kärnorna ger jobb och tillväxt i handel och restaurang, men ökar efterfrågan på offentliga tjänster.

Urbaniseringen förändras när nettoutflyttningarna från Stockholms län fortsätter. Barnfamiljerna söker sig längre ut från Stockholm, och de är många när de stora årskullarna mellan 1987 och 1993 blir föräldrar. Utflyttarna ger tillväxtpotentialer för företag i städer som Nyköping och Strängnäs. Coronakrisens långsiktiga effekter på flyttmönster – drivet av nya vanor utan koppling till det urbana utbudet, yrkrävande hemmakontor och bättre möjligheter till distansarbete – är fortfarande osäkra men potentialen ligger i de små och mellanstora orternas favör.

Arbetsmarknadsregionen Stockholm-Solna växer med bättre möjligheter till pendling och distansarbete som ökar arbetsmarknadsintegrationen i storregionen. De goda pendlingsmöjligheterna gör att stora delar av den utflyttade befolkningen fortsätter att utgöra kompetensreserv för de växande företagen i regionens kärna och dämpar trycket på bostadsförsörjningen. I teknikmogna branscher med stora kompetensutmaningar – framförallt mjukvaruutveckling och tech – skapas delvis globala arbetsmarknader.

Globaliseringen fortsätter att stanna av

Globaliseringstrenden bromsade kraftigt in redan under 2010-talet och ökade politiska osäkerheter kombinerat med ekonomisk nationalism och ett högre tonläge mellan stormakterna pekar mot en fortsatt avstannad global ekonomisk integration. Integrationen av den europeiska marknaden fortsätter dock liksom tillväxten i det globala utbytet av information. Kina, Indien och afrikanska marknader blir viktigare för svenska företag men EU:s inre marknad förblir den viktigaste exportmarknaden.

Krisen försvagar globaliseringen ytterligare – störningar i globala leverantörskedjor ger ökade krav på nationell självförsörjning och förändrar företagens riskanalys vilket leder till mer regionaliserade värdekedjor och ger argument för ekonomisk nationalism. Coronakrisen försämrar tillgängligheten med flyg via Arlanda vilket försvagar regionens attraktivitet för investeringar, framförallt i kunskapsintensiva branscher. Den avstannande globaliseringen dämpar de exportberoende Stockholmsföretagens tillväxt, även om regionaliserade värdekedjor skapar vissa tillväxtmöjligheter inom exempelvis fordonsindustri.

Nyckelbranschens relativa betydelse förändras

Handeln fortsätter att vara en viktig instegsbransch och integrationsmotor. E-handeln ger nya etableringar och digitaliseringen ger vissa produktivitetsoökningar, men handeln blir ingen jobbmotor under 2020-talet. Den automatiserade tillverkningsindustrin skapar få men välbetalda jobb samt tillväxt i övrigt näringsliv.

Besöksnäringen fortsätter att vara en integrationsmotor och blir en allt viktigare jobbskapare, trots coronakrisens dämpande effekter. Tillväxten drivs av underliggande trender – en växande global medelklass och ett ökat intresse för mat och dryck – men coronakrisen dämpar tillväxten. Kompetensutmaningarna blir ett tillväxthinder – kompetens har flytt branschen under krisen och företagen får svårare att attrahera ny personal.

Även logistiken växer i takt med växande godsvolymer och ger nya jobb – självkörande fordon slår inte igenom stort och branschen behöver yrkesutbildad kompetens. Stora infrastrukturinvesteringar ger ett växande anläggningssegment i byggsektorn under 2020-talet men innovation och produktivitetstillväxt blir utmaningar för de regionala företagen i kampen om de nya affärerna.

Tillväxten i life science drivs globalt av en åldrande global befolkning med tillväxtekonomier som efterfrågar mer hälsa. Stockholmsregionens life science-företag behåller sin konkurrenskraft men potentialen att bidra till omfattande jobbtillväxt är begränsad – trots välbetalda jobb och betydande indirekta effekter. IKT driver tillväxten som förstärks av både megatrender och coronakris.

Stockholmsregionens styrkeposition inom mjukvara och tech med starkt innovationsklimat, en välbalanserad branschstruktur och stark regional testmarknad består. Men kompetensförsörjningen blir, liksom i övriga Europa, en central utmaning. Nya sätt att tänka kring kompetens och rekrytering samt arbetskraftsinvandring blir nödvändiga för att möta behoven när arbetet med attraktivitet och expanderande utbildningssystem inte räcker till.

